

פרשת לך-לך – שינוי בבני הזוג

הדר וורד ליפשיץ

אברם ושרי מעמידים אותנו מול האפשרות הנפלאה להשתנות גם בגיל מופלג. בגיל תשעים ותשע מתבשר אברם:

אֲנִי הִנֵּה בְרִיתִי אֵתְךָ וְהָיִיתָ לְאָב הַמּוֹן גִּזְיִים: וְלֹא יִקְרָא עוֹד אֶת שְׁמֹךְ אֲבִרָם וְהָיָה שְׁמֹךְ אֲבִרָהָם כִּי אֲבִי הַמּוֹן גִּזְיִים נִתְּתִיָּה:

גם שרי, אשתו, משנה את שמה. לא תקרא את שמה. כי שרה שמה. שינוי מהותם של כל אחד ואחד מבני הזוג יוביל ללידה משותפת. לאברהם והפרתי אתה במאד מאד ונתתיך לגזים ובמלכים במך יצאו. ולשרה ברכתי אתה וגם נתתי מפנה לך בן וברכתיך והייתה לגזים מלכי עמים מפנה יהיו. השינוי המתחולל בהם ישנה את גורלם. "אברם אינו מוליד – אברהם מוליד. שרי אינה יולדת – שרה יולדת"¹. שינוי המתחולל באדם, שינוי המתחולל בבני זוג, עשוי לחולל נפלאות. אברם ושרי נכונים לחולל שינויים בחייהם. הם יוצאים למסע בעקבות קריאת האל "לך לך", הם עוברים טלטלות בדרך. הם אינם עומדים במקום אחד, הם בתנועה מתמדת לאורך החיים. למרות יכולתם לא לעמוד במקום אחד, בעומק נפשם לא האמינו כי יכול להיוולד משהו חדש. כי אפשר שתהיה המציאות אחרת. אברהם ושרה לא האמינו ביכולתם להוליד אחר שנים רבות בהן לא הצליחו. גם לא האמינו כי בן-זוגם מסוגל לכך. התורה מגלה את המתרחש בליבם, כבמראה המשתקפת ביניהם:

בן-זוגי	עצמי	
וְאִם שָׂרָה הִבֵּת תִּשְׁעִים שָׁנָה תֵּלֵד:	הֲלֹכֶן מֵאָה שָׁנָה יוֹלֵד	וַיִּפֹּל אֲבִרָהָם עַל פָּנָיו וַיִּצְזֹק וַיֹּאמֶר בָּלְבֹו
וְאִדְנִי יָקָן:	אֲזֹרִי בְּלִתִּי הָיִתָּה לִי עֶדְנָה	וַתִּצְזֹק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לְאִמֹר

אברהם ושרה היו בטוחים כי השנים הרבות שחלפו לא הותירו להם עוד מקום לשינוי. הם סברו כי התקבעו, בלו והזדקנו ואינם יכולים ללידה חדשה. אך ה' איננו מסתפק בבשורה החוזרת ונשנית כי יולד להם בן. האל מפציר בהם להאמין בעצמם, להאמין בבן-זוגם. ייתכן כי אל השינוי שעברו השניים, מאברם לאברהם, משרי לשרה, צריכה להצטרף המודעות לשינוי והאמונה בכוחם המשותף, בעתידה של הזוגיות שלהם. לכן יותר מפעם אחת התבשרו על לידת הבן. והאל חוזר ואומר:

¹ תנחומא שופטים יא.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדֶת לָךְ בֵּן וְקָרָאתָ אֶת שְׁמוֹ יִצְחָק... וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמַדָּה זֶה יִצְחָק שָׂרָה לֵאמֹר הֲאֵף אִמְנָם אֲלֶיךָ וְאֲנִי זָקֵנָה: הֲיִפְלֵא בֹהַדְבָר לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַת זוֹיָה וְלִשְׂרָה בֵן:

היכולת להשתנות, האמונה כי השינוי עשוי להוליד דברים חדשים, טובים מכל שיכולנו לחלום עליהם עד עתה, חיונית לאברהם ושרה, חיונית לבני זוג. האדם מתקשה להשתנות, להיות מודע לשינויים המתחוללים בו, להאמין בכוחו. הדבר קשה ביחס לעצמנו, קשה עוד יותר ביחס לבן-זוגנו.

יתרה מזו. השינויים הללו, הרגישות לשינויים בבן-זוגנו, עלולים לפגוע בשלום הבית. מורכבות המצב חייבה אפילו את הקב"ה לזהירות. הקב"ה 'שינה' מפני השלום, וגילה לאברהם כי שרה הסתפקה לגבי עצמה, אך לא את הספקות לגבי בן-זוגה. הֲאֵף אִמְנָם אֲלֶיךָ וְאֲנִי זָקֵנָה? ציטט ה' לאברהם את שרה, אך לא ציטט את אֲרֵצִי זָקֵן. 'שינה' הכתוב מפני השלום.² הקב"ה פנה אל אברהם פעמיים. בראשונה אמר לו אֲבָל שָׂרָה אִשְׁתְּךָ יִלְדֶת לָךְ בֵּן, כלומר, האמן באשתך. לאחר מכן נאמר לו לעודד את אשתו להאמין בעצמה.

השינויים שעברו אברהם ושרה עלולים היו להרחיק אותם איש מאשתו, לפגוע באינטימיות שביניהם, ביכולת היצירה המשותפת שלהם. מאברם, אב לארם בלבד, הפך אברהם לֵאֲבִי הַבְּנוֹן גָּוִים. ובאופן גורף אף יותר אצל שרה מ'שרי' לי ולא לאחרים, הפכה ל'שרה', שרה על כל³. בהתרחבות אופקיהם עלולים הם להתרחק זה מזו. לא למצוא את מקומם הפרטי. הברית שביניהם צריכה להתחדש, להיבנות על אמונה מתעצמת איש באשתו. ואולי גם את זאת לימד ה' את בני הזוג הראשון של העם היהודי, דווקא בנאמנות ובהתקדמות בייעוד המוסרי האישי תתחזק היצירה המשותפת של השניים.

הנישואין דורשים מבני הזוג להאמין בעצמם כל העת, להאמין בבני זוגם. להאמין בהתחדשות ובשינוי המחיים את האדם, המחיים את הזוג. אברם התחתן עם שרי, ומוצא לצדו, לפתע, את שרה. שרי התחתנה עם אברם, וגילתה לאברהם. הברית בין בני הזוג צריכה להתחדש כל פעם. האם אני חפץ להיות נשוי לשרה, להפסיק לחפש את שרי שאיננה עוד? האוכל לחדד חושי ולהקשיב למציאות המתחדשת? המפעמת בנו האמונה כי נוכל להוליד עוד דברים חדשים זה עם זה⁴?

בספר 'צפנת פענח' חידש ר' יוסף רוזין, הרוגוצ'ובר, כי גם מבחינת ההלכה "נישואין בכל יום ויום הוה קניין חדש" "כל יום ויום מציאות בפני עצמה". כדרכו, הביא ראיות רבות להתייחסותו זו לנישואין. אחת מהן מברכות הנישואין. בשעת כניסת החתן והכלה לחופה מברכים⁵. בנוהג שבעולם, ברכות נאמרות סמוך למעשה. לאחריו "זו ברכה לבטלה. מה שנעשה נעשה⁶". למרות זאת, לגבי נישואין קבע הרמב"ם:

² רש"י.

³ רש"י.

⁴ עיין רמב"ן טו,ה.

⁵ רמב"ם אישות י,ג.

⁶ שם ג,כג.

”כנס לחופה ולא ברך ברכת חתנים הרי זו נשואה גמורה וחוזר ומברך אפילו אחר כמה ימים”

מכאן למד הרוגוצ'ובר שהנישואין מתחדשים בכל יום, וממילא ניתן תמיד לברך עליהם כבתחילה. מסופר כי הרוגוצ'ובר הציג לר' חיים מבריסק את חידושו. כששמע ר' חיים קרא לעברו 'מזל טוב'. כשתמה הרוגוצ'ובר ביאר לו ר' חיים שמאחר וזהו עניין מתמשך יוצא שכבודו התחתן ברגע זה, ואם כן צריך לומר 'מזל טוב'.

מדי יום נדרשים בני הזוג לבחור מחדש בבן-זוגם, מתחתנים מחדש. הנישואין לא מתקיימים מכוח מה שנעשה בין השניים בראשית דרכם, אלא מכוח האמון ההדדי המתחדש. רק בהתחדשותם המתמדת יכולים חיי הנישואין להתקיים, לברך בכל יום מחדש על חתונתם, לחוש את מזלם הטוב.

הרב מנחם מנדל כשר עסק בספרו 'מפענח צפונות' בהגותו של הרוגוצ'ובר. שם הוכיח כי העיקרון שמציאות יכולה להתקיים רק בהתחדשותה היומיומית כרוכה במשנתו של הרוגוצ'ובר לבריאת העולם. לדברי הרמב"ם במורה נבוכים כי "במציאות הבורא הכל נמצא, והוא מתמיד עמידתו בעניין אשר יכונה ב'שפע', כו' ואילו היה אפשר העדר הבורא היה נעדר המציאות כולו". הרוגוצ'ובר מסביר כי הרמב"ם יצא כנגד הסכלים "שאמרו שאילו היה אפשר העדר הבורא (כלומר, שיסתלק הבורא מן העולם לאחר שהמציאו) לא יתחייב העדר זה הדבר אשר המציאו הבורא – רצונו לומר העולם".

ברוח זו ניתן להבין את דברי ה' לאברהם ושרה הַיִּסְפָּא בַּיָּמִים הַהֵלֶךְ. אין דבר היכול להתקיים בלא ה'. המציאות כולה תלויה במהותה, בבוראה. בלעדיו – תתבטל המציאות לגמרי. ואיתו – השמיים הם הגבול. גם הנישואין אינם מתקיימים כדבר עצמאי, אלא תלויים באהבתם המתמדת והמתחדשת של בני הזוג. ומתוך היכולת לחוש את ההתחדשות באהבה, ניתן להרחיב המעגל ולראות את התחדשות היקום בכל יום תמיד. ואפשר גם הפוך, מהעולם הרחב פנימה, אל הבית ואל הלב.

⁷למדני, אלוהיי, ברך והתפלל,

על סוד עלה קמל,

על נגה פרי בשל,

על החרות הזאת:

לראות, לחוש לנשום,

לדעת, ליחל, להכשל.

למד את שפתותי ברכה ושיר הלל
בהתחדש זמנך עם בוקר ועם ליל,
לבל יהיה יומי היום כתמול שלשום,
לבל יהיה עלי יומי הרגל.